

„Nem tetszik tudni, kik jártak itt korábban?”

Országos együttműködési javaslat denevérészek és gyöngybaglyászok között

Klein Ákos – Mátics Róbert – Elekes Péter – Piroch Márton

Bevezetés

Az alábbi rövid összefoglalóban a tudományos közlési formától szándékosan térünk el. Tettük ezt egyfelől azért, mert az ismertett eredmények és módszerek más fórumokon már megmértettek, másfelől, mert a jelenlegi konferencia céljait ezzel a formával tudjuk jobban szolgálni. Ezért gazdag irodalomjegyzék, anyag és módszer stb. részek helyett a gyakorlati munkában jobban használható adatok közlésére korlátoztuk a munka tartalmát.

Mára minden természetvédelmi csoport előtt világossá vált, hogy nem érdemes – sőt hibás – a gyöngybagoly- és denevérvédelemet külön kezelni. A két csoport természetvédelmi kezelése együttesen képzelhető el, és szerencsésebb az *épületlakó veszélyeztetett fajok együttes* védelméről beszélni. E kerekedő tortához kívánunk egy kisebbféle gyöngybagolyvédelmi szezletet hozzáadni. Nem titkolt szándékunk, hogy a baglyászok által kidolgozott bagolyvédelmi módszereket a denevérész szakemberek elé tárjuk alapos revízió céljából. A felállított gyöngybagolyvédelmi prioritás ugyanis csak akkor érdemes a széleskörű elterjesztésre, ha a denevérek szempontjait is maximálisan figyelembe veszi!

Összefoglalónk célja tehát:

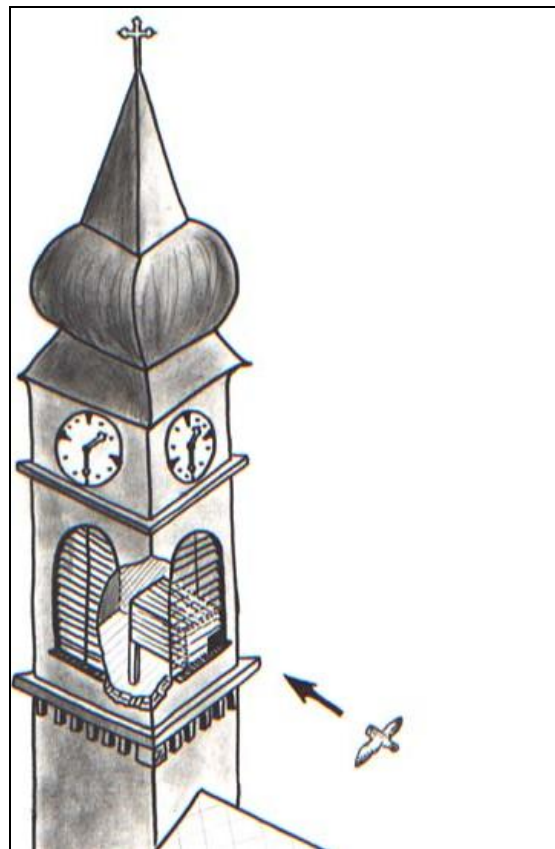
A kidolgozott gyöngybagolyvédelmi módszerek bemutatása, felülvizsgálata és finomítása a denevérész szakemberek által

Gyöngybagoly-denevér együttélés néhány érdekes adatának közlése

A denevérész-gyöngybaglyász tevékenység országos összehangolásának kezdeményezése, a Gyöngybagolyvédelmi Alapítvány működési területének és területfelelőseinek „közkinccse tétele”

Gyöngybagolyvédelmi prioritás

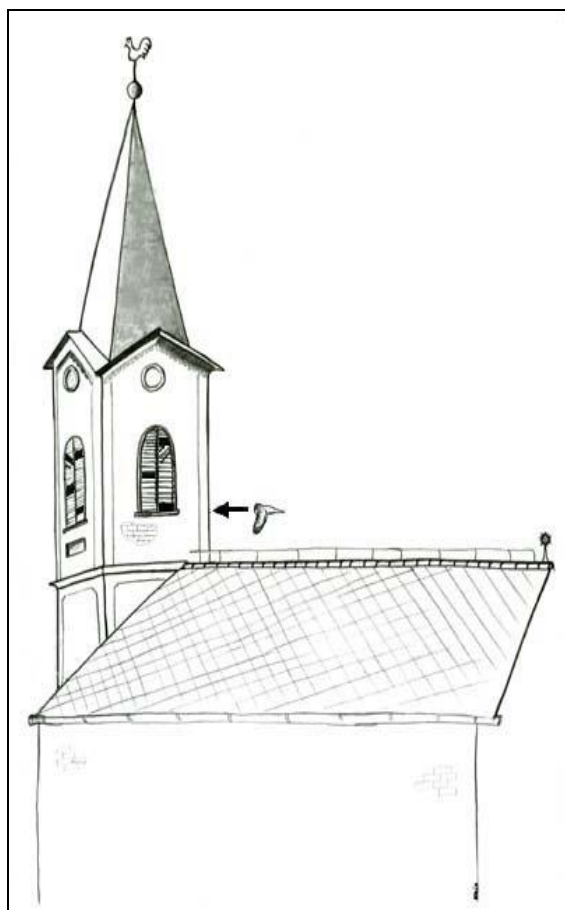
Fontos kiemelni, hogy az alább közölt eredmények a Gyöngybagolyvédelmi Alapítvány (továbbiakban GyBA) tapasztalatai és kutatásai alapján (Klein et al. 2003) kialakult véleményét tükrözik, s egyelőre nem tekinthetők egységes gyöngybagolyvédelmi állásfoglalásnak.

1. ábra. Költőláda elhelyezkedése a templomtoronyban. A láda a zsalugáterre van felszerelve belülről, amire egy 15×15 cm-es berepülőnyílást vágnak. (Grafika: Klein Ákos)

Célunk az volt, hogy megbízható adatok alapján értékelni tudjuk a hazánkban jelenleg alkalmazott gyöngybagolyvédelmi módszereket. Gyűrűzés-visszafogási adatok

alapján a külső költőládaival felszerelt (1. ábra) és a költőláda nélküli („szabad torony”) (2. ábra) költőhelyeken kikelt gyöngybagolyfiókák túlélését hasonlítottuk össze. A költőhelyek biológiai értékelésén túl fontos volt megállapítani, hogy mely költőhelyek kialakítását támogatják, vagy vetik el az épületkezelők (jelen esetben plébánosok, lelkészek stb.). Ennek kiderítését 300 kitöltött kérdőív segítségével oldottuk meg 5 megyében.

2. ábra: Természetes költőhely. A madarak az egész tornyot használhatják. A hibás zsalugáterem számtalan bepülönnyílás van. (Grafika: Klein Ákos)

Eredmények

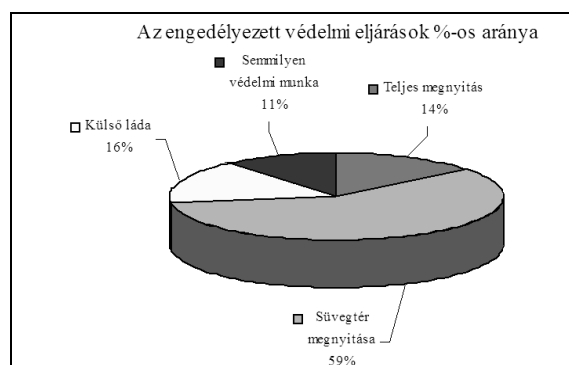
Összesen 6067 jelölt egyedről lehetett megbízhatóan kigyűjteni, hogy milyen költőhelyen lettek jelölve. A 6067 egyed kor, költőhely és megkerülés szerint lett differenciálva (1. táblázat). A költőláda nélküli templomtornyokban kikelt fiókákat nagyobb arányban fogják vissza élve, mint a költőládaiban kikeltet, és a fiókaként gyűrzött példányok közül a költőládaiban kikelték nagyobb arányban kerültek meg

elpusztulva, mint az eredeti élőhelyen kikelték (n=5547, Fisher-féle exakt teszt p=0,044). Szignifikáns különbség a visszafogási események szeparálását követően csak a fiókák életszakaszának első 70-100 napjában mutatkozott, ami alátámasztja, hogy a költőhely befolyásolja a fiókák rövidtávú túlélését. A költőládaiban kikelt fiókák rövidtávú túlélése rosszabb, mint természetes költőhelyen kelt társaiké.

1. táblázat. 6067 jelölt madár szeparálása kor és költőhely szerint, a csoportonkénti visszafogásokat is feltüntetve. (Adatok: MME Gyűrűző Központ és GyBA adatbázis)

	Gyűrűzve	Visszafogva		
Költőládaiban Fiatal	2396	53	Élve	19
			Elhullva	34
Toronyban Fiatal	3151	160	Élve	91
			Elhullva	69
Költőládaiban Öreg	28	1	Élve	1
			Elhullva	0
Toronyban Öreg	492	80	Élve	76
			Elhullva	4
Összesen:	6067	294		294

A templomkezelők hozzáállását tesztelő felmérés azt mutatta, hogy nem igaz az az állítás, hogy a kezelők döntően a költőláda megoldást engedélyezik a toronyban (3. ábra). A baglyok szempontjait jobban figyelembe vevő módszerek jóval nagyobb arányban alkalmazhatók.

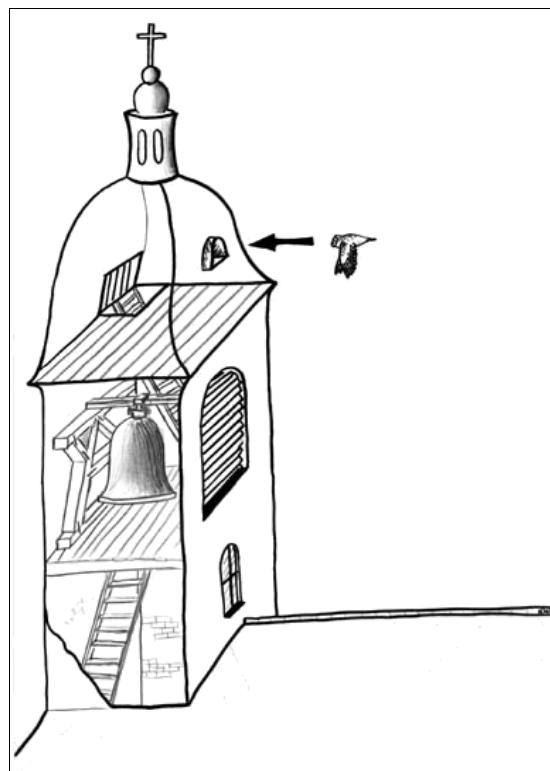

3. ábra. A templomkezelők hozzáállása a lehetséges védelmi módszerekhez (válaszadók száma 300, arányok %-ban kifejezve)

A fenti eredmények és egyéb tapasztalatok alapján kialakítottunk egy gyöngybagoly-védelmi prioritást, amely tartalmaz egy új módszert, a „toronyter elzárást” (4. ábra). Ez utóbbi lehetőség elsősorban a többi módszerrel történő összevetést követően és tapasztalati úton került a prioritás elejére (2. táblázat)

2. táblázat. Templomtornyokban alkalmazható védelmi módszerek a preferenciának megfelelő sorrendben, a legfontosabb sajátosságok feltüntetésével.

Védelmi módszer elnevezése	Védelmi módszer rövid leírása	Alkalmazhatóság
Toronytér elzárás (részleges megnyitás, fiókák a süvegteret használhatják)	süvegtér harangoktól való elrekesztése szerelőablak megnyitása fiókák a süvegtérben röpködhetnek elegendően nagy tér nem tudnak leesni	Ahol engedik, ott mindenhol megvalósítható Kezelők szempontjából is a legjobb.
Az épület teljes újbóli megnyitása (fiókák az egész tornyot használhatják)	15x15 cm-es berepülőnyílás készítése megfelelő költősarok kialakítása a legnagyobb tér leesés veszélye kicsi 15x15 cm-es berepülőnyílás készítése alkalmas költősarok hiánya vagy világos torony esetén belső költőláda kihelyezése a harangok szintje fölé a legnagyobb tér leesés veszélye kicsi	Csak, ha a kezelőket nem zavarná a baglyokkal járó szennyezés, és megoldható a biztonságos költősarok vagy belső láda kihelyezése.
Költőláda kihelyezése (fiókák csak a ládát használhatják)	zsalugáterre belülről fölerősített láda a madarak nem jutnak be a toronyba a fiókák első útja a szabadba vezet a mozgástér kicsi. a kiesés veszélye nagy	Csak, ha semmilyen más módszer nem engedélyezett vagy nem alkalmazható, „jobb, mint a semmi” alapon.

4. ábra. Toronytér elzárás. Látszik a harangok fölött elválasztott süvegtér, a csapóajtó és a baglyok számára kialakított berepülőnyílás. (Grafika: Klein Ákos)

Denevér-gyöngybagoly együttélés

A GyBA eddigi munkája alapján 1959 felmért épületből 281-ben volt denevér jelenlét észlelhető (14,3%), és 33 esetben volt denevér és bagoly egy épületben (33/281=11,7%; 33/1959=1,7%). A Nemzeti Biomonitorozási Program részeredményei alapján elmondható, hogy a denevérek jelenléte a gyöngybagoly-táplálékban általában elhanyagolható (**3. táblázat**). Azonban megemlítendő, hogy célzott mintavételezése esetén (pl. denevéres toronyban költő bagolypár köpeteit megvizsgálva) valószínűleg jóval magasabb arányban szerepelne denevércsont a mintákban.

3. táblázat. A NBmR által feldolgozott gyöngybagolyköpetek 3 nemzeti park igazgatósági területéről, 2000-2001-2002-es években, és az ezekben megtalálható denevér-zsákmányok száma

Nemzeti park (2000-2002)	Meghatározott zsákmányállatok száma (pld)	Chiroptera ordo képviselői (pld)	%
BfNP	6667	Homokbödöge-1	0,01%
DINP	4909	Szomód-1 Csákberény-1	0,04%
KNP	6888	Bácsszentgyörgy-1 Kecel-1 Csátalja-1	0,04%
Összesen	18464	6	0,09%

A denevérész-gyöngybaglyász tevékenység országos összehangolása

Elkerülendő, hogy adott területen két vagy több hasonló tevékenységű csoport egymás tudta nélkül tevékenykedjen. Ez komolyan sérti a veszélyeztetett toronylakó állatok természetvédelmi érdekeit, és itt elsősorban nem is a biológiai zavarásra kell gondolni. Olyan állatcsoportok védelmének, amelyek léte elsősorban az emberi jóindulattól függ (mind a denevérek, mind a baglyok ékes példái ennek az esetnek), elsődleges cél, hogy az emberek szimpátiáját megnyerjük az ügynek. Éppen ezért a GyBA kezdeményezi, hogy a denevérész és gyöngybaglyász szervezetek készítsenek egy közös összefoglalót, amelyben minden szervezet település szinten, megyénként csoportosítva közli a működési területét és az adott területeken felelős személy

elérhetőségeit. Véleményünk szerint ez a minimális feltétele annak, hogy koordinálni lehessen az egyes területeken tevékenykedő szervezetek működését. A cél természetesen nem az, hogy ahol denevérszék járják a tornyokat, ott gyöngybaglyászok ne mérjenek fel, vagy fordítva. Mindkét csoport specialistaként a saját feladatait tudja a legjobban ellátni. Viszont az cél, hogy elkerüljünk a jövőben minden olyan, a kezelők szempontjából „gyanús” esetet, amikor az egyik csoport látogatását követő pár napon belül egy teljesen új, másik csoport kívánja megtekinteni ugyanazt a templomtornyot. Az okok mind az állatok, mind a kezelők szempontjából nyilvánvalóak.

Mindezek értelmében a GyBA kibocsátja működési területének megyékre lebontott településlistáját és az egyes területfelelősök elérhetőségét (**4. táblázat**) annak reményében, hogy a példát minden csoport követi majd.

4. táblázat. A GyBA működési területe a térségfelelősök elérhetőségével

Név	Telefon	e-mail
Elekes Péter	30-3743300	perenn@freemail.hu
Klein Ákos	20-3225620	akso@freemail.hu
Kováts Dávid	30-5033861	rufinus@freemail.hu
Nagy Tibor	20-3145592	ntgyba@freemail.hu
Piroch Márton	20-9952830	pmgyba@freemail.hu

Irodalom

Klein, Á., Nagy, T., Csörgő, T. & Mátics, R. (2003): Using ring-recapture data in Barn Owl (*Tyto alba* Scop., 1769) conservation. In: 6th World Conference on Birds of Prey and Owls, Budapest, Abstract Volume: 3.